

СРПСКА РИЈЕЧ

ОРГАН СРПСКОГ КЛУБА ВИЈЕЋНИКА ЗАВНОХА

Број 44

1 АПРИЛА 1945

ГОД. III

СРБИ У ХРВАТСКОЈ
И ПОЛИТИЧКЕ СТРАНКЕ

Наш народ поднио је огромне жртве за посљедње четири године; прогони и масовна убијања окупатора и усташа нигдје нису достигли тако високе размјере као баш у нашим крајевима. Много смо људи изгубили и у борби, јер је наш удео у Народно-ослободилачкој борби био и јесте максималан; то је чиме и то су више пута нагласили другови, који су у ту ствар и најбоље упућени. Цео српски народ у Хрватској, и старо и младо и мушко и женско, судјелује у народној борби. Четиринаест који су били заведени и чије руке нијесу поцркане братском крвљу, ступили су у редове народне војске, а они прави грјешници и тубиљски плаћеници међу њима или су за сада утекли са својим фашистичким господарима или су осјетили казну тврдог и праведног народног суда. Међу нашим свијетом, који је сада потпуно компактан, формира се исправно национално мишљење и осјећање; губе се патриотске фразе и празне ријечи да уступе мјесто истинском и стварном изграђивању народне мисли. Нема више шовинизма, т. ј. прецјењивања властитих српских вриједности и потцјењивања права других народа, него у наш народ продира све више исправно увијерење о правим нашим заслугама, које треба по који пут нагласити, а не увијек хвалисаво истицати. Наш свијет води и мора водити рачуна о давашњој снази његовој и мора га прожети свијест о дужностима које претстоје. Ми смо на подручју онога, што се зове цивилизација и култура — заостали и за братским народима око нас па је у томе и разлог, да оснивамо културна друштва, којима је задатак просвјетно и економско издизање народа. Наше прво културно средиште, као и политичко, биће Загреб; у њему ће бити влада и сабор и све друге ниже установе федералне Хрватске, затим Српски клуб, Главни одбор Срба, сједишта српских културних друштава и др. Али широко културно средиште за све Србе у федеративној Југославији биће Београд, као што ће за све Хрвате бити центар у том погледу Загреб. Српско културно средиште због надирања Турака помицало се од половине 14. вијека од југа на сјевер, а од почетка 19. вијека креће се оно од сјевера према југу. Од седамдесетих година прошлога вијека прелази наш културни центар дефинитивно из Новог Сада у Београд; Београд ће бити и шире политичко средиште за све федералне државе и за све наше народе и то не ће ником сметати, јер се из Београда не осјећа више реакционарна шестојугарска политика са свима њезиним лошим посљедицама, него је тамо сједиште напредне народне владе са другом Титом на челу. У напредном политичком Београду органи се повезују интереси појединих федералних држава са интересима цјелине, цијеле демократске федеративне Југославије. Те

политичке везе изграђују се вољом свију наших народа на солидном темељу и до њих је дошло одоздо, једино исправним демократским путем. Београд је због свога необично повољнога геополитичког положаја — а то ће бити поготово у блиској будућности — главно политичко мјесто на Балкану и то због тога, што ће он као спољашња политичка репрезентација наших сложних народа бити примјер за друге наше балканске сусједи, јер су се наши народи — то можемо рећи без повреде скромности — показали политички напреднијима.

Срби у Хрватској су политички јединствени, а то значи, они се сви налазе у јединственој fronti. Нема више међу нама старих страначких трњева из једноставног разлога, што старе политичке странке више не постоје, оне су се преживјеле. Када би, претпоставимо, пало неком емигранту на памет да помисли на обнављање које старе странке, он би се дошавши међу народ много изненадио, јер би његово разлагање — у колико би уопште неко хтио да га слуша — у правцу реставрације неке старе странке, изазвало огорчено негодовање и потпуно неразумијевање. Читали смо у новинама да је недавно земљорадничка странка ушла у јединствену фронтну Србије. Главни одбор те странке се састао, изјаснио се без икаквих примједба и ограда за Народно-ослободилачки покрет и осудио реакционарни став неких својих бивших чланова. Код Срба у Хрватској је дружичије; они су сви већ појединачно ушли у јединствену фронтну и нема више икаквих група, које би заједнички могле да приступају НОП-у. Уопште код нас од старих грађанских странака, које су међу Србима у Хрватској имале право коријена у народу, била је једино самостално - демократска странка (СДС). Присташе те странке налазе се већ давно у редовима НОП-а; они су учествовали у његовом стварању; то се догодило и у Босни, Војводини итд. Неки од њих налазе се на важним истакнутим политичким мјестима народне власти, а сви заједно су тако уско повезани са јединственом фронтном. Мислим да је објективно ако се каже, да се од бивших страначких грађанских формација СДС у својој цјелини најбоље понијела у ослободилачком покрету и да је у борби и у политичком раду дала знатан број истакнутих другова. Неколицина бивших првака СДС, који нису још у редовима јединствене фронтне не претстављају више никога осим самих себе; они су изолирани појединци и у будућности ће се повезати, хоће ли их народ примити у своје непробојне редове.

Ми смо Срби као народ дали и много жртава, али смо ипак увјерени, да је виталноше наша толико јака, да нема биолошке опасности због толиког губитка драгоцјене народне

крви. Ми зато морамо напреднути све наше снаге, да се у заједничкој држави са осталим братским народима у раду на добру цјелину што брже афирмирамо. Ми знамо данас све погрешке наше из прошлости и ми смо сада дубоко освједочени, да је једини исправни пут државне и народне политике онај, који је дошао до изражаја током Народно-ослободилачке борбе. Ми знамо да су народи Југославије данас међусобно ближи, него што су икада у прошлости били, и да је федеративна и демократска Југославија, Титова Југославија, привлачна снага за све. За неке Србе из врхова бивших странака, који су изгубили додир са народом, који нијесу упознати са новом политичком динамиком, за њих је на пр. федерална Македонија неко боље мјесто у новој Југославији. Они не виде да се болни дио старе Југославије, у којем је било свега осим задовољеног народа, трансформирао у снажну федералну јединицу у новој Југославији; они не виде да је пасивна политичка ставка југословенске цјелине претворена у активну. Македонија и македонски народ јест спреман, да Југославију у заједници са осталима брани. Претставници македонског народа сједи у Влади у Београду и сакрам се добро тамо осјећају; они немају више ни стварног ни психолошког разлога, да уопште погледа на друге стране, они су државотворни и гуверментални дијелови владе као и сви остали њезини чланови, који су из народног покрета изашли. Федеративно уређење Југославије, како га је АВНОЈ назначио на основу мишљења и расположења слободољубивих наших људи није и неће бити подршка политичког негативизма, него се оно указује као јака конструктивна снага; у том уређењу назире се већ и центрипеталне тенденције а то је сасвим и разумљиво, јер су задовољене посебне стварне потребе и жеље појединих народа. Реалистичка и поштена политика НОП-а није могла да остане без доброга резултата, а тај добар резултат кулминира у оствареном братству и јединству наших народа. Слога наших народа у борби и у стваралачком раду није могла да дође до изражаја док смо имали систем различитих странака, од којих је свака истинска да је она једина на правом путу, а у ствари скоро свака од њих претстављала је ситне страначке користи општим народним и државним потребама. Срби у Хрватској не требају никакве ни старе ни нове странке, они у јединственој fronti путем Српског клуба одијелно будућег Главног одбора Срба могу да нађу задовољење свију својих политичких аспирација.

Др. Дане Медаковић

БОРБЕ ЗА ГОСПИЋ И ОТОЧАЦ
Велики ратни плијен у Бихаћу

На подручју Госпића и Оточца непријатељ је притијешњен на сама ова упоришта и на комуникацију која их везује. У осмодневној битци разбијена је 373, 104 и 302 њемачка дивизија и 10 усташка дивизија. Губици непријатеља износе преко 4.000 мртвих и преко 2000 заробљених војника и официра. Међу заробљенима налази се и замјеник команданта 10. усташке дивизије.

У Бихаћу у руке наших трупа пало је 60 топова, 120 камиона и 300 дргих моторних возила, преко 3000 коња, велика слагалишта ратног материјала 15 њемачког корпуса и слагалишта 373 њемачке и 10 усташке дивизије. Падом Бихаћа пробијен је непријатељски фронт у Лици и освојено велико подручје ове покрајине. Наше трупе разбиле су непријатељске снаге на подручју Слуња и продрле су дубоко у Кордун.

На правцу Босанска Крупа — Острожац, гдје се воде најупорније борбе, непријатељ неуспијева да одбије наше трупе и поред јаких појачања која му стижу. На подручју Босански Нови предали су се нашим трупама 4 официра и 36 војника.

У Покупљу ликвидирано је усташко упориште Зденчина, 20 км југозападно од Загреба.

6 км. сјеверно од Карловца ликвидирано је једно усташко упориште, те убијено 146 усташа.

На фронту у Срему није било значајних догађаја.

Источно од Сарајева ликвидирано је неколико непријатељских упоришта, а на сектору Добоја одбијено је неколико непријатељских испада. Одбијен је напад непријатеља на Иван-Седло.

У Словенији одбијени су непријатељски напади у Приморском, а сјеверно од Саве борбе се настављају. Наше јединице свуда се успјешно боре са непријатељем.

Савезничка авијација успјешно је потпомогала операције наших трупа на подручју Босанске Крупе, Новог и Суње.

Црвена армија напредује у
Аустрији

Само 28 марта маршал Стаљин издао је три дневне заповиједи којима је одао признање трупама Црвене армије. Четврту дневну заповијед издао је маршал Стаљин поводом смрти маршала Совјетског Савеза Бориса Шапошникова, најстаријег војсковође Русије и оружаних снага Совјетског Савеза. Важно је поменути да задњих неколико дана готово свакодневно издаје маршал Стаљин по неколико дневних заповиједи што нам говори о великим успјесима нове совјетске офанзиве.

Трупе Другог Бјелоруског фронта заузеле су на јуриш град и луку Гдињу, важну војну поморску базу и пристаниште на Балтичком мору. Истовремено трупе овог фронта послје упорних борби заузеле су Данциг.

Трупе Трећег бјелоруског фронта током 29 марта завршиле су ликвидацију опкољене источно-пруске њемачке групације. У тим борбама изгубили су Нијемци 80.000 мртвих и 50.000 заробљеника. Поред тога трупе овог фронта заплијениле су 128 авиона, 605 тенкова и моторизованих топова, 3.500 великих топова, 1440 минобацача, 6447 митраљеза, 686 оклопних возила, 35.060 камиона и много другог материјала.

Трупе Друге Украјинске фронтне настављајући офанзиву дуж јужне обале Дунава, заузеле су градове Ђер, Комарн, Вашвар и Чурго, те продрле у Аустрију. Борбе се воде пред Бечким Новим Мјестом.

Трупе Трећег украјинског фронта настављајући муњевиту офанзиву ослободиле су градове Сомбател и Капошвар и заузеле преко 100 других насеља. У борбама 28 и 29 марта трупе овога фронта побиле су преко 18.000 непријатељских војника и официра.

Заузета су још стотине других мањих насеља.

У свим овим борбама заробљене су десетине хиљада непријатељских војника и официра, на хиљаде аутоматских оруђа и моторних возила, те другог разног ратног материјала.

Размак између Западног и
Источног фронта 350 км

Према вијестима дописника са Западног фронта изгледа, да је њемачки фронт на западу потпуно слоњен. Рурска котлина готово је потпуно очишћена од њемачких трупа. Манхајм је заузет. Између америчких трупа на западу и совјетских трупа на истоку размак је још само 350 км.

Од 1 до 24 марта заробљено је 248.000 Нијемаца, а сваки сат се преда просјечно по 1000 Нијемаца.

Британски тешки бомбардери бомбама од 10 тона бомбардовали су Бремен и бензинска постројења близу Хамбурга. Савезничка авијација исвршила је прошле недјеље око 80.000 борбених летова над Њемачком.

Претсједник британске владе г. Черчил био је у посјети 21 армијској групи, која напредује источно од Рајне.

На југоисточном дијелу Балтичког мора потопљено је 5 транспортних и 2 патролна брода, те 1 подморница.

Својим читаоцима католичке вјероисповјести
»Српска Ријеч« жели срећне
ускршње празнике

СРБИ У ХРВАТСКОЈ И СРБИЈИ

У завршној фази рата наш народ мобилише све своје расположиве снаге за извојевање одлучне битке. У овим данима, основно је што се поставља као најважнији задатак добити што прије ту битку над непријатељем и омогућити изградњу земље, провести је у брзом замаху, да се задљече ране добивене у рату са хитлеровцима, усташама и четницима.

Кроз године народно-ослободилачког рата организована је у нашој земљи демократска народна власт. У њу су ушли и још увијек улазе људи провјеравани преко Народно-ослободилачке fronte у низу акција, у раду позадине и на фронту. Само непосредним провјеравањем у раду било је могуће остварити да у народну власт уђу најбољи људи, Срби и Хрвати, у Хрватској. На том раду, челичени и провјеравани, оба братака народа осигурали су себи учешћем широких народних слојева, не само демократско уређење земље, него јединство и братство и учврстили свој положај у федеративној Југославији. Судбина и српског и хрватског народа у Хрватској јест у сигурним рукама, њу више не одређује нико ко би стајао по страни, него оба народа заједнички. Неоправдане су, а још више чудне хрватском, а поготово српском народу неке бојазни преживјелих политичара предаприлике Југославије који страхују над судбином Срба у Хрватској. Иза тих страховања, без сумње, крију се уски страначки политички интереси. Ти политичари, међу које спада и г. Милан Грол, треба да мало боље упознају историјски пут ослободилачке борбе народа Југославије, а нарочито српског народа у Хрватској. Можда ће тек онда, на концу, моћи увидјети право стање ствари и шта би се десило са српским народом да је пошао путем њихових планова не остварујући своје пуно јединство у борби.

Срби у Хрватској својом борбом и жртвама које су дали у рату против хитлероваца и њихових сарадника имају данас право да траже и од осталих, како појединачно тако и народа, да придонесу свој удио за што брже ослобођење и обнову попаљених и опустошених крајева. Од априлске катастрофе 1941 године они су били изложени највећим патњама и насиљу. Без обзира што је непријатељ био надмоћан дигли су се у одбрану националне части и опстанка. Другог пута није било. Борећи се непрестано против окупатора, усташа и властитих народа — четника, давали су све за фронт, за побједу. У неравној борби читаве крајеве непријатељ је уништио. Села су попаљена, пољопривредни алати уништени, спрежна стока опљачкана. Лици и Кордуну, Горском Котару, Славонији и крајевима Далмације потребна је хитна помоћ. Али иако живи у овако тешком економском стању, српски народ у заједници са хрватским, даје све снаге и пуну помоћ нашим борцима на фронту.

Досадашња борба показала је да је ово једини могући и прави пут одржања српског и свих југославенских народа. Било је случајева и у нашој историји када су разни наметнути вође декламовали о опасности националног опстанка, последице извојевањих побједа, својих сународњака. Међутим, све те фразе, биолошко очување нације, поремећеност духова, cjеловитост државне заједнице, стварно су и једино у овом случају маска и по спољњем изгледу добра камуфлажа за постигнуће и остварење великосрпских прохтеја разних појединачних и противнародних клика. Српски народ кроз године ослободилачког рата прозрело је и осудило све овакове покушаје реакционара насуканих на дуго острво, који су настојали развити јединство српског народа. Не поставља се више питање о учвршћењу

положаја овог или оног бившег политичара. Срби су прожети демократском свијешћу, политички су стали изнад свих уских себичних грвења, пуни су стваралачких и конструктивних онага. Зато српски народ у Хрватској тражи од свих оних који су до јучер у политичком погледу стајали по страни и очекивали развој догађаја, да прегну на посао. Стварати данас кликашке котерије и планове за себе злочин је према народу.

Чудно је питање за сваког Србина у Хрватској када у Србији добронамјерни људи, а још више разни прикривени непријатељи, вукови у јањеној кожи, питају: »Да ли има још Срба у Хрватској?« Они неће да се запитају што су придобили под окупацијом или у иностранству за ослобођење српског народа, што су учинили од времена ослобођења Србије да ублаже патње своје браће из Хрватске. Срби у овим крајевима одржали су се једино због своје високе националне свијести и учешћа у народно-ослободилачкој борби. Њихов допринос ослобођењу земље је велик. Свако ко би покушао да подрива јединство и чврстину редова српског народа умањивао би значај те борбе и слабо положај српског народа. Такви покушаји који долазе са стране извјесних поје-

динаца ради разбијања јединства и стварања страначког гложења служе једино непријатељу. Зато српски народ у Хрватској и сви остали југославенски народи, а првенствено наша матица земља Србија, у данима завршних побједа постају јединственији него икад раније у историји, осуђујући их и онемогућавајући разбијање јединства и братства наших народа. Цијела Србија, њени села, радници и родољубива интелегенција мисле на своју браћу изван Србије који још увијек крваре. Она мобилише све своје снаге и пружиће још издешнију помоћ фронту — нашој јуначкој армији. Помоћ фронту истовремено је и помоћ српском народу у Хрватској. Вјерујемо да су сабирне акције заталасале све људе у Србији, прикупљајући све, од ексера до пољског алата, с тим да се омогући брзо полизање крајева ратом опустошених.

Свестрана помоћ фронту и разореним крајевима треба бити дјело цијеле Србије, наших избјеглица и оних малобројних појединачних који »страхују« над судбином Срба изван Србије. Српски народ у Хрватској ана да се само на дјелу, у непосредним акцијама, провјеравају браћа и да су само дјела мјерило истинског патриотизма.

ГОВОР Др ВЛАДИМИРА БАКАРИЋА на митингу у Сплиту

Далмација која је од свих хрватских крајева узела најживље учешћа у манифестацијама од 27 марта 1941. прославила је ове године тај дан у слободи на нарочито свечан начин. Послије подне кренуле су масе свијета на Хајдукову игралиште. Ту је формирана поворка која је обишла град и дошла на Ботићеву пољану гдје је одржан велики народни Митинг. Претседник ЈНОФ-а града Сплита, Иво Тијардовић, поздравио је народ и дао ријеч тајнику ЈНОФ-а Хрватске др. Владимиру Бакарићу, који је у свом говору између осталог казао:

»Другови, четири су године прошле од онога великог дана који значи преломну тачку у историји наше борбе за независност. Тај дан има за нас двоструко значење. Народ Југославије дефинитивно су прекинули службену политику сарадње с фашизмом и нацизмом, коначно су одлучили да неће бити судиоци злочина и злочинаца нападају на слободне народе, нападају које су припремали Хитлер и његови помагачи. Али то је и дан, када је народна воља избила тако снажно, да је морала бити послушана, да је службена Југославија морала поћи путем који су хтјели њени народи.«

Др. Владимир Бакарић износи какве би катастрофалне последице имало за наше народе да је наша земља постала базом за хитлеровске разбојничке планове, па наставља: »Руководиоци побуне против владе Цветковић—Мачек налазили се у два различна табора. С једне стране су то били руководиоци тзв. војног луча генерала Симовића. С друге стране су били руководиоци народних маса које су изишле на улици Београда и других градова по читавој Југославији. Та два пута састала су се 27 марта. Данас можемо казати да је пресудну улогу играла друга група — народна маса. Она је омогућила руководиоцима Сплита да остану на оним позицијама које су стекли. Данас, гледајући унатраг, можемо казати да су се догађаји у Југославији одвијали под руководством оне друге групе, а та је у првом реду Комунистичка партија Југославије која је окупала све народне снаге у току борбе, а које су се формирале у основну политичку организацију — у Јединствени народно-ослободилачки фронт.«

Говорник истиче улогу Далмације у ослободилачкој борби, па прелази на крупне резултате које су постигли наши народи у току ослободилачког рата. Подвргава критици пропаганду непријатеља који шири рањиве гласине само да умањи снагу наших народа, па каже: »Требале су силне невоље и бриге у заједничкој борби да се искује оно јединство наших народа које је основна тековина ослободилачког рата. Да се није пошло тим путем ми би смо у овом рату доживјели тако међубратско клање, каква свијет не памти и Југославија се никада не би могла више обновити. Као што би нас ове размрице биле довеле до уништења тако данас нема више те снаге на свијету која би могла разарушити наше братство. Братство и јединство никло у борби и крви, основни је залог наше побједе, основни залог нове Југославије и њезина демократскога федеративног уређења које осигурава слободу свим нацијама и свим грађанима Југославије. На том братству и јединству сломиће зубе сви реакционери који говоре да је та тековина привремена појава. На демократском уређењу Југославије такођер ће сломиће зубе Хитлер и његови помагачи.«

Говорник се осврће на тешкоће на које nailазило нарочито у проблему исхране па каже да ће народна власт учинити све да се што брже савладају тешкоће, како би Југославија и у том погледу нашла свој пут.

»Југославија се више неће продавати за комад круха — каже др. Бакарић. У томе погледу је 27 марта преломан датум. Тога је дана народ казао »Нећемо бити ничије покорне слуге, ми хоћемо слободу, па ма шта нас она коштала.« Ми смо знали и 27 марта да нас слобода може стајати крви, али нека нас стоји. Слобода се не да ничим платити. Херојска борба нашег народа учврстила је ту свијест и створила од њега народ — херој, који неће и не може дозволити да неко њиме влада. Људи у Далмацији су умрели од глади. Али нас не чуди више што народ каже: »Јесте, умрели смо, ако је за слободу потребно умрети од глади, ми ћемо и даље умрети, али се за комад круха или отпадке од стола нећемо продавати...«

Говор др. Владимира Бакарића био је често црта прекрпан са поклицима одобравања и аплаузом.

Маршал Југославије Јосип Броз-Тито о значењу 27 марта

Београд је на величанствен начин прославио народни празник 27 март. На митингу код Кнежева споменика скупила се маса од преко 150.000 особа. На балкону зграде Народног позоришта између осталих, били су амбасадори Совјетског Савеза, Америке, Велике Британије и претставници војних и цивилних власти. Од стране АВНОЈ-а био је потпретседник Милоша Пијаде, затим потпретседник владе Едвард Кардељ, министар финансија Сретен Жујовић, министар за Босну и Херцеговину, Родољуб Чолаковић и други. Ова величанствена манифестација досегла је свој врхунац када се је на балкону зграде Народног позоришта појавио претседник владе и министар народне одбране, Маршал Југославије Јосип Броз-Тито.

У говору који је на овом митингу одржао маршал Тито, између осталог рекао је слиједиће:

Другови и другарице! грађани и грађанке! Сматрам да је овај велики дан годишњица оне историјске прекретнице када је немачки фашизам поробљавајући Европу нашао у народу Србије и народима осталих дјелова Југославије: Хрватима, Словенцима и другима, одлучан отпор. Наши народи су казали: боље рат, него пакт. 27 март то је преокрет који је хтио народ одолов. Није то стварао појединачни или мале групе, него читав народ. Појединач је извршио оно што је хтјела маса и народ. Овај велики празник, 27 март улази у историју наших народа изразујући силну вољу за независношћу, слободом и властитим опстанком. Ја сам сретан што вас могу поздравити на тај велики празник. Нека буде 27 март нови потстицај за велика дјела на фронту обнове наше напаћене земље. Као што је 27 март 1941 године био бојни зов на оружје за ослобођење, тако нека овај 27 март буде зов за изградњу наше земље. Овај 27 март славио у побједи над непријатељем читавог човјечанства.

Није далеко дан кад ће бити ослобођена цијела наша земља. Нека вас увијек води брига како ћемо изградити нашу земљу да покољења иза нас могу рећи да су њихови очеви извршили све да њима буде боље.

У нашој земљи има још много непријатеља, и било би чудновато да их нема, али нека погледају на вас и увјериће се да се више никада неће вратити стара Југославија. Немачки фашизам који стоји пред потпуним сломом и уништењем настоји и за себе оставити ојеме раздора, али ми му довикујемо: нису више времена која су била. Овдје смо ми сад господари на своме. Данас ми славио овај празник у присуству наших великих Савезника: Совјетског Савеза, Енглеске, Америке, Француске и других наших Савезника. Нека и у будуће као и данас овакав ред и поредак и дисциплина буду сачувани да би тиме показали вањском свијету, да смо ми способни не само у јуначким дјелима на бојном пољу, него и за изградњу наше земље и државе. Ја желим и сматрам да је у интересу свих наших народа и нове Југославије да сви они који још колебају и сумњају, приступе у заједнички фронт за нову Југославију, федеративну и демократску. Уједињени са свим нашим крајевима, који су још поробљени под окупатором: нашом Истром, нашим Хрватским Приморјем и Корупском радићемо за срећу наше домовине.

Нека живи велика демократска федеративна Југославија! Нека живе наши велики Савезници: Совјетски Савез, Енглеска и Америка! Да живи наша савезница Француска и остали наши савезници! Смрт фашизму — Слобода народу!

За вријеме трајања говора маршала Тита народ је одушевљеним поклицима одобравао говор, кличући: живо народни херој маршал Тито и скандирајући: Тито, Тито, Тито!

Душан Бркић секретар Српског клуба говорио је на митингу у Шибенику

Шибеник је на свечан начин прославио народни празник 27. март. Уочи националног празника народ и омладина су паљеним буктињама и кријесова наговјестили да сутра о свиће 27 март, симбол слободе, братства и побједе наших народа над поробљивачима и издајницима.

На митингу одржаном на 27 марта пред дупке црном двораном дома културе у Шибенику друг Душан Бркић, секретар Српског клуба вијешника ЗАВНОХ-а, одржао је говор о историјској важности 27 марта за наш Народно-ослободилачки покрет и његове успјехе, и рекао, да су народи Југославије 27 марта 1941 нашли свој прави пут. Затим се испрлично осврнуо на издајничку политику политичара старе Југославије. Они су земљу довели до 25 марта 1941, до дана срамне издаје и пакта са вјеровним непријатељима нашег народа. Хтјели су земљу и народ предати у руке фашистичким авијерима. Великосрпска хегемонистичка владајућа клика сложила се са хрватским издајницима, те тако удруженим снагама хтјеломе бацити наше народе у најдубље ропство. Но народ не само да их није послушао, него је пошао путем својих славних и херојских традиција, изашао је на улице Београда и осталих градова Југославије, те да у невиђеним дотад демонстрацијама предвођеним од Комунистичке партије обори издајничку политику 25 марта а тиме и све старо и неваљало, али и да 27 мартом

1941 крене посве новим путем, путем нове Југославије. Пароле народне: »Боље рат него пакт«, пале су као мелем на душу народну. Тим путем пред четири године кренуо је наш народ и тај нам је пут омогућило да данас можемо у слободи славити овај велики празник. 27 март 1941. је почетак и темељ нове Југославије. Нема враћања на старо, а они који друкчије мисле љуто ће се преварити. 27 март 1941 позвао је народ у борбу за слободу до коначне побједе. То је био дан објаве мобилизације народних снага у борби за нову Југославију, а данас је 27 март позив за свеопшту народну мобилизацију, а за изградњу и обнову нове демократске федеративне Југославије. У овој борби наши народи извојевали су велику побједу а то је братство Срба и Хрвата.

Народ и омладина силно су аплаудирали говорнику, извикивали борбене народне пароле и осуђивали политику издајника. Глазба је свирала, а народ и омладина пјевали су нове борбене пјесме, кликали маршалу Титу, и дуго скандирали Тито, Тито, Тито, што је прослави дало величанствен, топао и опште-народни карактер.

На крају је тајник градског ЈНОФ-а Младен Беровић предложио да се са ове свечаности пошаљу поздравни телеграми претседнику владе Маршалу Југославије Јосипу Брозу-Титу што је народ одушевљено прихватио.

Потреба индустријализације

Никада се код нас несташница индустријских производа није тако јако осјећала као у ово посљедње доба. Иза четири године рата и пљачкања са стране окупатора, наша земља се налази у посве осиромашеном стању; недостају јој и најједноставнији алати за обраду земље и најједноставније занатске дјелатности. Потребно је, дакле, да се све то набави. Неко би можда могао помислити, да је најпростије да се сав потребан индустријски алат и тешка машинерија набави из иностранства. То би можда било тако, кад бисмо имали чиме да платимо. Платити се у иностранству може само извозом, или златом. Злато нам је пољачкано од окупатора и домаћих издајника и лондонских избеглица, а дуги рат и пљачка са стране окупатора имали су као посљедицу да су наше могућности извоза у поређењу с претратним, спале врло ниско.

Иа свега овога произлази да је једини разуман излаз из ове ситуације у властитој производњи индустријских производа. Као основ сваке размјене добара морамо у првом реду да обновимо наша прометна средства, која су током рата тешко страдала. Ради тога потребно је да изградимо добивање жељеза и челика и њихово прерађивање у вагоне и локомотиве. За израду тога имамо сав материјал у земљи, наиме жељезну руду, угљена, телиманга и крома за квалитетне челике. За израду савремених цеста имамо такође све потребне сировине, тушину и угљен, те фабрике цемента довољног капацитета за изградњу цеста и обнову свих наших порушених домова и мостова. Изградњом фабрика челика и потребних љеваоница положићемо темеље такође за изградњу индустрије алата, сјекира, челика, чекића, лопата, мотика, турпија, а касније и компликованих алатних машина, токарских клупа, бљавалица итд. Уједно ће се моћи приступити изради пољопривредног алата плугова, сјалица и осталог једноставнијег прибора.

Након што се овако положе темељи обнове транспорта и омогући обрада најпотребнијих површина за исхрану народа, моћи ће се приступити другој етапи изградње земље, а то је подизање животног стандарда изнад претратног. Мали број људи је код нас свјестан да је наш животни стандард био један од најнижих у Европи. Целокупни њаш народни приход износио је 45 милијарди динара што значи око 3.000 динара по становнику годишње. Доходак једног становника СДА износио је годишње око 70.000 динара, т. ј. био је 25 пута виши него наш!

За подизање нашег животног стандарда потребно је, прије свега, да се подигне наш жетвени принос. То се може постићи подизањем пољопривредног знања наших земљорадника и бољим техничким средствима.

Међу најпотребнија средства за подизање жетвеног приноса спадају умјетна гнојива. Умјетна гнојива

производила су се додуше у становити, количини код нас и прије рата, али је интерес наших земљорадника за ту производњу услјед неупућености оно врло мален, а њихова финансијска средства врло оскудна, тако да су фабрике те производе извозиле највећим дијелом у иностранство, које их је знало боље цијенити. Умјетно гнојиво неопходно је потребно за индустријске биљке, као што су шећерна репа, уљарице, лан, конопља, памук, ако хоћемо да из године у годину добијемо добар природ и да се земља површине не исцрпи. Упоредо с тим биће потребно да се оснују и многе нове текстилне фабрике, нарочито предioniце и да се посвети много већа пажња узгоју оваца с квалитетном вуном.

Наше шуме су такође огромно благо, које је досада било недовољно и неправилно искоришћавано. Начин прераде дрвета напредовао је посљедњих година великим корацима, како у механичком, тако и у хемијском погледу. Када се овако положе темељи наше господарске обнове, потребно ће бити изградити такође и индустрију моторних возила, трактора, камиона и аутомобила. Њихова потреба за нашу земљу тако је велика, да никако не бисмо могли наћи потребна средства да их набавимо у иностранству, а у земљи имамо довољно радне снаге и сав потребних сировина за њихову изградњу.

Овај велики програм иако не може се извршити преко ноћи, а иницијални мали број година. Ради тога је потребно да најшири народни слојеви схвате у чему се састоји смисао индустријализације, шта она обећава, како да се додеш просперитет цијелој земљи, и да свим расположивим силама потпомогну економско подизање отаџбине. Мора се у ту сврху свладати модерна техника и наука и зато је потребно, а то се нарочито тиче омладине, да се сви много више, него што је то до сада био случај, баве — и то озбиљније баве — природним наукама и њиховим практичним примјенама за рјешавање титанских задатака, које нас очекују.

Још једном треба напоменути да је све ово горе изнешено предвиђење, управо везано, за једно дужије вријеме. Потпуно нормално оживљавање наше целокупне индустрије биће омогућено тада, када ћемо, с једне стране, моћи сами производити стројеве, а са друге, када ћемо моћи да платимо набавку стројева у иностранству. Дотле пред нас се поставља као најважнији задатак, — а то ми можемо и то је за нас у овоме часу неопходно и од животне важности — упрегнути све снаге на сакупљање старог материјала, његовом поправљању и осposобавању и тако избјећи тренутну немогућност продуцирања новог материјала, задовољивши бар донекле потребе пред које је стављена наша земља након четири године окупаторовог пљачкања и тешког ослободилачког рата.

И. Б.

УСПЈЕСИ НАРОДНЕ ВЛАСТИ НА ПРОСВЈЕТНОМ ПОЉУ

Упоредо са развијањем борбе наших народа против фашизма и домаће реакције ишао је и развој наше просвјете и културног рада уопште. Тежње наших народа, да се просвјетно и културно уздигну, да упознају тековине науке и умјетности невјероватно су велике, кад се узму у обзир околности у којима се то све развијало и у којима се још данас развијају. Жеђ наших народа за знањем, љубав према књизи, воља за просвјетно и културно уздицање захвата не само појединце, како је прије било, него све наше народне масе, радне масе градова и села, борце на фронтима и позадини, дјецу, омладину, жене и старе људе.

Колике су успјехе наши народи и народна власт у Хрватској постигли на просвјетном пољу до данас — види се из ниже наведених бројева и чињеница:

На ослобођеном територију најприје су основане основне школе.

Заједничка борба и патње здружују Србе и Хрвате

Недавно сам са свештеником Ратком Јелићем дошао послије 26 година у моје родно село Трибањ, у подножју Велебита. И у ово малено село као и по читавој Далмацији, пружило је своје крваве панце и оставио тешке трагове разарања и убијања фашизма и његови помагачи.

Село је прије рата имало 400 до 500 становника од којих је усташка немачка неколико дана у 1941 истријебила око 120. Жртве су одвојене у Велебит и ту су бачене у јаме, измршарене и изнакажене, а по неки и живи.

Са неколико људи из мог села отишао смо у Велебит на мјесто названо „Јамача“, у коју је бачено 147 особа. Од невиних жртава које су ту бачене 140 их је из Лике из Дивосела, Добро-села и других села околине Госпића, 7 из Трибања. Посматрамо ту грозну бездану јаму, која у промјеру има око 10 м. и која је повезана с морем. Са ужасом замисљамо каква се је ту страшна борба одиграла на живот и смрт између жртава и крвника. Иако су прошле од тада три и по године још се око јаме налазе комади робе ових невиних жртава, а на самом гротлу јаме виде се јасно још трагови бачања жртава, а задан љешева још се осјећа. Над јамом је свештеник Је-

Године 1942/43 било је отворено 252 основне школе, које је полазило око 10.000 ученика. 1943/44 број основних школа је порастао на 831, с око 31.476 ученика, а у години 1944/45 до сада раде 1.343 основне школе, које полази 87.515 ученика.

У неким нашим крајевима је данас много већи број већ отворених основних школа, него што је било прије рата. Тако у:

Котар:	Прије рата:	Сада:
Тригор	12	33
Глина	29	46
Вргин Мост	17	29
Шибеник	15	27
Водице	16	20
Кистање	14	21
Кореница	15	35

Само на подручју наведених седам котара број школа се у току Народно-ослободилачке борбе повећао од 118 на 211 школа, или другим ријечима: у ових седам котара ради данас у најтежим увјетима рата 93

лић одржао помен невиним жртвама.

Послије службе бојке у цркви у Шибунцима, гдје се још по зидовима виде трагови људске крви, одржан је збор у Крушцици. На збору, гдје су били присутни и Срби и Хрвати, видјела се љубав, слога и јединство браће по крви, сковано кроз ову тешку ослободилачку борбу. Заједничка борба и патње здружиле су их. Они су увидјели да усташе није хрватски народ, да четници нису српски народ, а да ће само братском сарадњом залјечити тешке ране које им је непријатељ задио.

Сиромашна је Далмација. Она не може да прехране сву своју дјецу, већ су јеста приморана да је, јако с болом у души, оставе и траже заре и круха по другим нашим покрајинама или иностранству, мислећи стално о томе да ће се бај некад опет повратити у свој кршевити завичај. Доћи ће њени синови да је виде, као што сам и ја дошао, да је вилит сиромашину, порушену и опљачкану, али непокорену и поносну на своје највеће благо стечено овим ратом на јединство и слогу Срба и Хрвата.

Мајор Марко Маринковић
члан Српског клуба вијешника ЗАВНОХ-а

школе више него за вријеме старе Југославије.

Број аналфабетских течајева из године у годину такође расте. Док је на ослобођеном територију 1943 радило око 150 аналфабетских течајева, године 1944 око 250, сада их ради 421 са 5.787 полазника.

У војсци, готово свака и најмања јединица, одржава течајева за ликвидацију неписмености. Сваки тренутак одмора, недалеко од положаја, искоришћавана се како на општој изградњи војске, тако и њеном уздицању на виши просвјетни и културни ниво.

Док су у почетку основне школе и аналфабетски течајеви били једини облици просвјетног рада, већ 1943/44 су прорадили и прве гимназије на ослобођеном територију. То су: гимназија у Оточцу, затим Прва партизанска гимназија на Банији, па гимназија у Глини, а кратко вријеме радило је 1944 године и шест средњих школа у Загребачкој области.

У 1944/45 отворено је низ нових средњих школа, тако да су у фебруару 1945 године радиле 33 средње школе (од тога 15 у Далмацији), које полазе 9.657 љака.

Поред тога 1944 прорадили су нови течајеви за опште образовање и до сада их је одржано шест с око 500 полазника. Сада се одржава шест течајева за опште образовање.

До прољећа 1944 године углавном су одржавани 15-дневни и једномјесечни учитељски течајеви, којих је одржано око 26, а након тога одржано је у Истрији осам течајева које је завршило 124 полазника, а на осталом територију 12 тромјесечних курсева, које је завршило 420 кандидата.

Сада се одржава 16 четворомјесечних учитељских течајева са 55 полазника.

На стварању новог учитељског кадра раде и ове учитељске школе: у Пакрацу, Пожеги, Глини, Делницама, Шибенику, Макарској и Дубровнику.

Одлучност и воља наших народа са којом су устали да униште барбарског окупатора и домаћу реакцију, и до данас постигнути успјеси, сигурна су гаранција да ће наши народи успјети да остваре и своје просвјетне и културне тежње и циљеве.

В. Л.

Узбечка ССР

Узбекистан, то је предстража ССР на Истоку, а зову је, у Советском Савезу, земљом богате и сјајне прошлости, многовјековне културе, која улази у дубину дрвности. Овуда је пролазио Александар Македонски и Цигинс Кин, овдје се родио и управљао тимур Хром. Прије него је постао владар Индије и Авганистана, „велики Могул“ завојевач и pjesник — био је владар Узбекистана.

Ипак прava историја Узбекистана, која је донијела сјајно цвјетање овој богатој држави, почела је истом за посљедњих 25 година. До тада Узбекистан је био раздран унутрашњим противрјечностима и свјаћима феудалаца, а за вријеме царистичке владанине он је био претворен у колонијални прирепак Русије.

Територија данашњег Узбекистана улазила је у т. з. Туркестански крај, гдје се је свим мјерама убијало зачетке било какве државности. Култура народа била је сакћена, народни језик био је потискиван. Становништво је било присилно русифицирано.

Советска власт је од првога дана настојала да подигне културу узбечкога народа и да развије производне снаге земље, те да претвори Узбекиску ССР у равноправног члана у Савезу Советских Република. Историја Советског Узбекистана, то је историја сваке друге државе советског Истока, које су извршиле џиновски скок из просјачког стања и бесправља у свијет благодати и процвата.

Узбекистан је формиран у децембру 1924. године, као резултат разграничања Средње Азије по нацијама, када су вољом народа биле образоване Узбечка и Туркменска савезна република, а касније су одијелене у самосталне републике Таџикистан, Казахстан и Киргизију. Советска власт учинила је крај националним распрама у Узбекистану и покушајима свих канона емира, да помоћу интервенциониста успоставе тамо своју

владавину. Ушавши у фамилију братских савезаничких република, као равноправан члан тога савеза, Узбекистан је кренуо путем снажног економског и културног развоја.

За 20 година у Узбекистану саграђено је преко 1000 нових крупних подuzeћа и фабрика, а производња индустрије повећала се у упоређењу са 1913 годином, дванаест пута. У Узбекистану данас дјелују такви џиновски као што је завод сеоско-привредних машина, кемајски, текстилни и свилени конбинат, продуцира се угљ и нафта. Производња електричне енергије умножила се 100 пута. Данас сама Кадирљинска електростаница даје 30 пута више енергије, него што се добијало 1913. г. у читавом Узбекистану. Више него 25 пута повећала се производња нафте, за неколико пута порасло је добивање угља, мједи, цинка, волфрама, молибдена, алата, сребра и свега што лежи у богатим недрама Узбечке Републике. Тешка индустрија, у општем обиму индустријске производње, сачињава данас око 50% умјесто 14%. У 1913 г. Узбечка ССР постала је снажни индустријском државом на Советском Истоку.

У то исто вријеме Узбекистан није изгубио свој војени положај у производњи памука. Не зове се он узалуд памучном базом СССР. Кроз 20 година површине за сијање повећале су се овдје за пола милијуна хектара, а површине за памук за више него двоструко, у проређењу са 1913 г. У Узбекистану усредотечено је око 60 посто опште савезне производње памука, свиле и риже. Али Узбекистан даје такође много жита, вина, воћа и сточарских производа.

Снажни развој сеоског господарства у републици постао је могућ само захваљујући колективном начину искоришћавања земље и високом степену механизације. У републици постоји више него 8.000 колхоза. Њима служи 189 машинско-тракторских станица, које имају чак и у најтежим условима ратнога доба, око 10.000 трактора. То је сада у земљи гдје раније никада нису познавали другог оруђа

изван ралице и дрвеног плуга.

Као темељ бујног развоја сеоске привреде Узбекистана, који је донио Советском Савезу потпуно независност у погледу памука, лежи чвештачко натапање. У Средњој Азији пољопривреда није могућа без воде, те је советска власт за 20 година учинила све да доведе воду на узбечка поља. За вријеме советске управе у републици је натопљено 850.000 хектара, дочим је кроз читав период постојања Туркестана, у својству колоније царистичке Русије, било натопљено свега 87.000 десетина. У советско вријеме свакидашњи грошкови за натапање нарастали су за 320 пута! Дуљина читаве иригационе мреже у Узбекистану данас је толика, да би са том линијом било могуће опасати земаљску куглу четири и по пута преко екватора.

Узбечки народ, помоћу државе, постигао је натапањем баснословне резултате, а круна истих био је велики фергански канал који је начињен 1939. године. Овај џиновски рад био је изведен за нарочито кратак рок: канал дугачак 270 км, а широк 20—30 метара био је прокопан за цмљих 45 дана. То је било омогућено само зато што је у раду узео учешћа читав народ. На трасирање канала ишао је 160.000 људи.

Те размјере није имала ни једна грађевина Советског савеза. Йуди су ископали 18.000.000 м³ земље и подигли 1.300 разних направа за натапање.

Високи степен механизације земљорадничког господарства, комбинован са савршеним натапањем, обезбједили су Узбекистану карактер најистакнутије памучне републике. Брба памука овдје се повисила у годинама советске власти скоро за три пута и премашила је средњу бербу памука и таквих земаља као што су Америка, Британска Индија, Бразилија, Турска. На стотинама и хиљадама хектара узбечки колхозници сабирају по 30—50 центара по 100 мет. центи памучника.

Таква је привреда Узбекистана. Још је сјајнији пораст културе узбечког народа, који је у прошлости живио у забитности и мраку.

Број ученика повећао се, у упоређењу са 1913 г. за више него 50 пута. У 4.500 школа републике учи данас 1.000.000 дјеце. А још недавно у Узбекистану је било 2—3% писмених. Високих школа овдје уопште није било. Данас има 36 високих школа 47 техничких и много завода за научна истраживања. Подигнута је академија наука. У прошлости у Ферганској долини на пр., на 50.000 становника долазио је један љекар. Данас у болницама Узбекистана на 25.000 болничких кревета долази 6.000 љекара. У једној земљи, гдје Узбек није имао права ући ни у позориште, нити у парк, и гдје је радило само једно позориште, данас функционише више него 40 позоришта и скоро 700 кинематографа. Узбечки народ постао је културним, писменим. Ми познамо Узбеке академичаре, професоре, научњаке, писце и драматурге, композиторе и артисте, умјетнике и архитекте.

Од првог дана рата узбечки народ заједно са свима народима Советског Савеза устао је на одбрану отаџбине. Миле хиљаде Узбека боре се у редовима Црвене армије. О њиховим ратничким подвизима говори нам, на пр. чињеница, да је 24.000 узбечких бораца награђено орденима, а 50 је проглашено за Хероје Советског Савеза.

Узбечки народ бори се и у позадини, на својим пољима и фабрикама. За вријеме рата отворено је десетине нових предузећа, засијане површине прошириле су се на стотине хиљада хектара. Оне године убрано је памука више него прошле године за 32.000.000 мет. центи. У републици је подигнуто 6 нових хидроелектричних централа, а 9 је у изградњи, отворен је први металургијски завод, порасла је производња угља и нафте, рјетких метала, као и метала за боје.

Трудбеници Узбекистана допринијели су 325.000.000 рубања за појачање наоружања Црвене армије.

Данашњи Узбекистан — то је триумф сјајне националне политике, која се остварује у СССР.

Виктор Великов

Братство и јединство двају народа у стварности

Без сумње, још увијек има појединачна и у кругу Срба и у кругу Хрвата који не живе у осјећању непријатељства према народно-ослободилачком покрету, али човек има дојам кад их слуша или кад с њима разговара као да су они преспавали свеукупно догађање од априла до данас. На неки, а и одређени начин они су то догађање заиста и преспавали. Жалосно је, можда, али истинито, да би понеки наш дјечак-лионир из Лике, или с Баније, или из Горског Котара, или с Кордуна, или из Славоније могао овим људима да прочита политичку лекцију о највећој тековини наше борбе: братству и јединству српског и хрватског народа.

Ово преспавање стварности послиједица је разних чинилаца које сводимо на слиједићи разлог: ти људи још увијек живе у сфери једне преживјеле политичке идеологије која је њиховим личним интересима или интересима њихова најужег круга пружала повлаштен положај у друштву, па неће или због поменутих предрасуда не могу да виде да су настале голема промјене у политичкој стварности од онда до данас. Они још увијек као и Дантеови криви пророци гледају у садашњост очима и мислима окренутим у прошлост.

Они дакле не вјерују да данас у живом животу наше стварности постоји живи, јача се и расте једино истинско јединство међу српском и хрватском браћом у федералној Хрватској. Нико никоме не брани да игра улогу светога Томе дотично да вјерује у оно што не види, али чини се, да понеки људи и гледају у пракси тај савез, то братство, опет га не би видјели или не би хтјели видјети. Кад не би постојали никакви други разлози које би били у стању да наводимо и који су нужно и логично формирали и стварали јединство и братство, морали би се онда упитати: зашто је окупатор уложио огромне снаге, и материјалне и моралне, у образовање четничких јединица? Зашто је Србе вербовао у четничке организације? Зато, јер се је смртно упуштао управо тог процеса сједињавања и братимљења српског и хрватског народа, процеса врло опасног по окупатора који је он уочио већ у самом почетку ослободилачког рата. Он је знао да о успјеху или о неуспјеху остварења тога јединства зависи наша судбина — судбина народно-ослободилачког покрета и народа Југославије уопште.

Да ли је окупатор тиснуо власт у криве руке Павелића и усташа да би посредством усташтва и крвопролића над Србима спасао Хрватску и хрватски народ од Срба? И да ли је онда, не успјевши усташким пољем ликвидирати српски народ у цјелини због плацулог устанка у Хрватској — да ли је онда прикупљањем четника и образовањем четничких јединица хтио да посредством тога истог четништва спасе Србе у Хрватској од Хрвата, или посредством Недића, Михаиловића и друге братије Србе у Србији? Јасно је да није, јасно је и без предубјеђења сваком оному који има и најбљећег увида у стварност наше четирогодишње борбе. А тек како је то јасно онима који су прошли кроз цијело свечуљниште ослободилачког рата, и још увијек кроза њ пролазе.

Читава ова мрежа мрачне и подле час отворене, час заплатњачке игре окупатора с четницима и усташама а против нашег покрета била је крчмарски тачно срачуната на један циљ: на изазивања братоубилачких покоља како би се истребило српски и хрватски народ.

Како је српски и хрватски народ одговарао на ову политику окупатора и каквим се је оружјем служио у одбрани свог опстанка и у борби против ње? Братством и једин-

ством. Ето чим је одговарао и чим се је служио! Комунистичка партија је овдје извршила своју историјску мисију, увјеривши оба народа да њихов спас лежи у остварењу њихова братства и јединства. И то је јасно као дан, јер ми најпросто не би издржали нашу надчовјечку, нечувену борбу, да се није зачела још пред рат, а у току ослободилачке борбе само се развијала и продубљивала та идеја братства и јединства као темељна подлога материјалних и моралних снага наше борбе и нашег покрета.

А сад да заједно у почетак устанка и да се мало »прошећемо« кроз ослобођена подручја наше земље, па да видимо како се истина о братству и јединству рачуна у свакодневном животу, укратко и позадини и на фронту.

У Далмацији, на примјер у сивској крајини, кад су усташе 1941 године хтјели поклати Србе Шарине у једином српском заселку хрватског села Бајагића, цијело то хрватско село устало је као један човек и сирџило усташе у крвавој намери. Исти су однос имала и друга хрватска села према Србима у сивској крајини као и у другим крајевима Далмације.

Марко Орешковић-Критија је Хрват из Лике. Он је у јеку усташких крвопролића кретао по српским личким селима и позивао народ на устанак. Народ се одазвао позиву Марка, и већ тада, у првим данима борбе, он је осјетио да хрватски народ није усташи, да усташа и Хрват немају ништа заједничко, да су усташе само шака изрода и издајника у Хрватској. Осјећај се је ускоро пробио до сазнања о заједничкој судбини српског народа са судбином народа хрватског, и ово је сазнање срасло са српским народом у Лици тако снажно и моћно, поставши дубок и основни политички поглед широким српским личким маса.

Колико је само крвавих непријатељских офанзива до данас прохуљало Ликом! Колико су се пута чуле подигнуте бајте већ сутра претварале у хрпе угљена и пепела! Народ се је из пакла тих дана морао често повлачити у шуме и планине, а по повратку на гарнизима није му ни на ум пало, да за почињена недјела оптужи партизане-Хрвате (Истрани, Далматинце, Хрватске Загорце, Приморце) којих је цуна Лика.

Ко је пролазио кроз тешке ратне курсеве наше борбе, зашао је сигурно — и не један пут — у личке бајте. Колико је пуца у њима сусретао хрватске партизане којима је народ указивао љубав, пажњу и гостопримство као најрођенијима. И није ли из дана у дан и у другим ослобођеним крајевима Кордуна, Баније, Горског Котара, Славоније и другдје проживљавао сличне доживљаје, гледао сличне пријоре, примао сличне утиске! Никад нигдје није није имао прилике чути, да Срби говоре о Хрватима са сумњичењем, зловољом и неповерењем, и обратно Хрвати о Србима, нити видјети да је између њих избио каква сукоба, нити осјетити какву помућеност и нетрпељивост у односима, у свакодневном опхођењу и саобраћању једних са другима. Ко незна да су хрватска села братски примала у вријеме непријатељских офанзива српску дјецу, и њихове мајке, и старце, прогнане из дједовских горунских домова, дала им кров и нахранила их! А зар то нису такође чинила српска села узимајући под окриље хиљаде хрватских бјегунаца из Хрватског Приморја који су за собом гледали своја села у пламену и бјежали пред талијанско фашистичким куршумима и четничким камама?

А дали када ко уопште брани обим народима да истичу своје националне симболе, да васкревају своје традиције, да обнављају своје оби-

чаје, да се служе својим писмом, језиком итд.? Нигдје, и нико, и никад кроз све четири године несмиљене борбе не само да им то није бранио, него су народне власти од почетка —упркос свију честих невоља и несрећа — прегнуле к послу, да радним масама обају народа омогуће јун и дубок национални живот и просвјетни и културни развитак. Разумије се да је размах и степен ове дјелатности зависио од сурових услова рата и средстава с којима се располагало. А што се тиче војске, довољно је да кажемо, да њу данас сачињава у Хрватској 70 посто Хрвата и 30 посто Срба, и да у њој влада најидеалније братство и јединство.

Не доказују ли ови подаци да је народ на чисту с чињеницом: ко су усташе — изроди хрватског народа, и ко су четници — изроди српског народа, а ко прави Хрвати и прави Срби? Зар већ ових неколико примјера није осветлило великим и снажним свијетлом истинску стварност братства и јединства двају народа? И да ли ту уопште још постоји питање братства и јединства? То питање не постоји, и то најмање на подручјима гдје народна власт већ више од три године дјелује легално. То питање је ријешено у корист и срећу обају народа. Постоји само, дакле, стварност братства и јединства чврста и неразорива, и то је најдивније дјело наше борбе, најсјајнији аманет и баштина покољењима која долазе.

С друге стране, несумњиво је да постоје извесни дијелови и српског, а нарочито хрватског народа, и то у неослобођеним крајевима наше отаџбине, који нису прожети овом свестом и идејом. Разлог је јасан: непрекидна непријатељска пропаганда вршила је на те масе зао утјецај, тровала их и нагривала. Осјећај неизвјесности, сумњичења, неповјерења па и мржње још у њима живе према нашем великом дјелу. Али и то ће ишчезнути, јер ће и те масе убрзо стећи осједочење, да је истина на нашој страни и да спас српског и хрватског народа лежи само у братству и јединству.

А какве се тек сјајне перспективе отварају пред масама двају народа у федералној Хрватској за сутрашњицу, кад већ данас влада најприсијна сарадња и најсјајније разумијевање између оба народа на свима секторима економског, културног, политичког и државног живота, и то управо захваљујући најкрупнијој тековини наше борбе: братству и јединству тих двају народа.

На основи изнесених навода ми питамо: каквав смисла и какву сврху имају очајања, сумње и слична негативна расположења која се јављају у неким људима у гледању на садашњи и будући однос између Срба и Хрвата у федералној Хрватској? Има ли ту и најмањег разлога страху и забринутости за сутрашњу будућност Срба у Хрватској?

Сваки борац, руководилац, одборник, пионир — сви они који су заједно с народом прошли крваву школу ослободилачког рата виде да нема. Ето зашто људи који не познају или неће да познају стварност братства и јединства двају народа, зашто су ти људи или преспавали нашу ослободилачку борбу или још увијек улудо и жалово тугују за прошлешћу, теже за њеним повратком, и то за оном прошлешћу која наших народа умало није стајала главе.

Али српски народ са сигурношћу може рећи да се прошлост више неће повратити, а то доказује море проливане крви која није пала на шпјесак. То доказују сјајне тековине наше борбе.

Владимир Поповић

XIX. уд. дивизија понос народа Равних Котара и Буковице

Под терором талијанских фашиста, четника и усташа Равних Котари и Буковица били су изложени великим тешкоћама, пљачки, палењина, убијању, интернирању и присилној мобилизацији. У српским селима: Кули Атлегића, Кашићу, Карину, Грчком Исламу, Смоковићу и Биљанима, алогласни четнички командант Милорад Стегњајић увео је праву страхотину коју је подржао талијански окупатор. Срби из тих села добро су знали да је четнички банлит Милорад Стегњајић окупаторски слуга, и да осигурава пролазе Нијемцима и осталим непријатељима нашег народа. Под његовим терором многи су били мобилисани у четнике. Али ови присилно униформисани четници остали су вјерни народној мисли, па су преко ноћи проводили и дочекивали партизане, који су пролазили из Буковице у Равне Котаре и обратно; преносили храну и муницију за партизане.

Села Јагодња, Лишани и Тињске од почетка овог отаџбинског рата помажу Народно-ослободилачку борбу са храном, дају информације о кретању непријатеља, добровољно ступају у редове НОВ. Терор четничког вође Милорада Стегњајића и њему сличних није успио да завади народ и да га мобилише у четничке редове. Он је попалио куће у Јагодњи, село се палази у пепелу, али народ није поклекнуо, већ се у њему рађа још јача мржња према непријатељу и све активније помаже нашу војску.

Нарочито је љубимац Равних Котара и Буковице, 19 уд. дивизија која је под мудрим и вјештим руководством пуковника Станка Пармача и потпуковника Петра Бабића ликвидирала непријатељска упоришта: Бенковац, Нални, Шкабрња, Карин, Обровац, Придрату, Смитчић,

Земуник, Доњи Мурвицу и на концу Задар. По нашим селима ори се пјесма: »Што се оно низ Котаре чује, деветнајста ударна путојек«. Ова дивизија остаће вјечно у души и срцу народа Котара и Буковице. Народни крвник Милорад Стегњајић побјегао је са Нијемцима испред 19 уд. дивизије, али је дошао само до свог родног села Атлегић Куле. Хтио је да поново организира шпиљаре и дезертере, и да поново успостави терор у овим крајевима. Прочуло се за његову јазицу и погинуо је од осветничке руке. Народ ових крајева чуо је брао за смрт алогласног Стегњајића па су из свих села долазили у Бенковац, гдје је био допремљен банлит Стегњајић.

Зликовца и четничког »војводу« Обрада Бијанка стигла је смрт у шпиљарама Велебита. Кад су га наши неустрашиви борци опколили, сам докочава свој издајнички живот. Народ добро памти да је и Обрад Бијанко и Милорад Стегњајић били унапређени и обликовани од краља Петра другог за свој злочиначки рат.

Када је било у питању прикупљање хране за борбе 19 уд. дивизије поједине општинске су се такмичиле то ће дати више. Општина Земуник Доњи, Смитчић, Бенковац и општина Обровац дали су до посљедње овце храбрим борцима 19 уд. дивизије.

Данас су чврсто увјерени и Срби и Хрвати ових села да их само братска љубав и слога може довести до боље будућности. И они који су били залутали на криви пут враћају се у редове Народно-ослободилачког покрета, јер виде да је у том покрету једини спас Србима и Хрватима.

Миро Обрић
Капетан

Задар морамо чим прије привредно подигнути

Од свих далматинских градова највише је порушен Задар. Од 2033 куће које су постојале, уништено је бомбардовањем или изгорјело 1550, дакле 75 посто; од тога је највише страдао центар града у коме је уништено 1190 зграда, тако да се може рећи да Задар практично више не постоји. Град сада броји преко 10.000 становника и проблем становања, проблем који у себи укључује и обнову и оживљење, поставља пред народну власт хитност његовог рјешавања.

Обнова града није лака, нарочито кад се узме у обзир да писмо имали готово никаквих искустава, а стајали смо пред тешким задацима, у потпуном привредном застоју. Данас имамо основни пут, а то је — успоставити што прије рад, поправити најужујније објекте за становање, подићи чим више радioniца, покренути индустрију. У томе циљу мобилисане су све снаге које стоје на располагању народној власти, а подупиरे се и овака приватна иницијатива.

До сада је извршено много радова. Поправљено је преко 150 стамбених зграда, смјештено је низ војничких и цивилних установа, поправљено је око 800 метара оперативне лучке обале, гдје могу пристајати и највеће бродове. У граду је успостављена електрика. Поправљен је један дио градског водовода. Данас у Задру раде 2 фабрике духана, фабрика ликера и фармакемија. Оспособљене су за рад двије фабрике тјестенине, фабрика леда, а уређује се и фабрика рибарских мрежа »Сапри«, једна од највећих такве врсте у Европи.

Паралелно с тим конкретним радовима који се врше, иницијативом Повјереништва техничких радова

ЗАВНОХ-а пришло се донашању главних смјерница за регулацију града. Формирана је господарска комисија која има задатак да одреди, на темељу стручних реферата, којим ће путем Задар поћи у будућој својој обнови.

Задар је у прошлости био везан уз своју околину; својим повољним географским смјештајем постао је господарски центар своје средине. К њему је гравитирало цијело сјеверно далматинско оточје, као и Равни Котари најбогатији крај Далмације. У часу кад је фашистичка Италија окупирала Задар, остао је он изолован.

Задатак господарске комисије је у основи тај, да сада у моменту кад је град враћен у склоп читаве земље, одреди главне смјернице привредног развоја, уочи оне економске моменте који су били умјетно форсирани, да предвиди које су гране привреде биле запостављане, те да утврди све оне моменте који увјетују његов будући развој.

На нама је да привредно оспособимо град чим прије, да му омогућимо да постане опет центар који је дубоко везан за своју позадину, а преоријентација града ће се извршити сама.

Што се тиче спољњег положаја града, наставиће се са започетим радовима. За сада треба оспособити што више зграда, које се могу поправити тако да град оживи и да се створи основница његовом развитуку. Нови објекти дизање се према новој грађевној основи, која ће се изградити на темељу закључака господарске комисије.

Таквим поступком доказаћемо свима онима који сумњају у нашу способност и спремност да хоћемо и можемо обнови Задар.

Жарко Винчек

КРОЗ ОПУСТОШЕНУ ЛИКУ ФАШИСТИЧКИ ЗЛИКОВЦИ ПЛАЋАЈУ СВОЈА ЗЛОДЈЕЛА

Горе бајте. Ко зна по који пут већ оне горе, трећи, четврти, шести, можда чак и по десети пут. Гори Лика, непријатељ пљачка и пали све што му до руку дође. »Јеси ли се насједила на згаришту куће своје«, не, личанка мајка, стара бака или бједо није се насједила на свом згаришту. Ни на згаришту његове већ давно запаљене куће, у малој већ по пети пут подигнутој бајти недају му непријатељи мира. Они хоће крви, људске крви напаћеног народа.

Гори Толић, Мекићар, Јошан, Пишаћ, Пећани и друга села. Горе бајте, а народ бјежи и с мржњом виче непријатељу који надире: »Пали, пљачкај, али скршиће се врат и фашизму.«

Ускоро пролазе тенкови и моторизација Ликом, дјевојке ките тенкисте пешкирима и марамама, стари кошчати лички горштади плачу од среће. »Није нам жао свих мука и патња, кад смо ово доживјели«, говоре избјеглице из удбинског и кореничког котара, а тенкови пролазе на фронт, на непријатеља. На једном тенку још издалека се види црвеном бојом написана парола »Напријед за народ и слободу!«, да, за народ и слободу боре се наши борци не жалећи својих младих живота.

У уторак 20 марта о. г. отпочела је борба за ослобођење Лике, битка за уништење фашиста и њихових помагача, који су својим злочинима понесу Лик у црно завјели. Јединице 19 уд. дивизије уз помоћ тенковских батаљона отпочеле су напад у правцу Удбине, док су остале отпочеле напад на сектору Лапац—Бихаћ. У току дана ослобођен је Доњи и Горњи Лапац, Удбина и околна села, а јединице 13 приморско-горанске дивизије ослободиле су Кулу.

Лапац, већ више од године и по дана у непријатељским рукама, из којег је непријатељ стално испладао на ослобођен териториј Лике, пљачкао и убијао невини народ, сада је ослобођен. Скоро читава комора швалске 373 дивизије заробљена је; на десетине толова, камиона и 750 коња. Лешев и крв швалска нагнојили су положаје, платили су за сва злодјела која су починили над Ликом.

На сектору Удбине непријатељ о-сјетивши нашу снагу покушава бијежом да се спасе, али наши пјешаци, тенкови и артиљерија обасипљу их ватром, и швалски бандити, који су пред неколико дана хладнокрвно убијали невини народ бјеже, али не далеко, праведна казна их је достигла, они се по Крбавском Пољу и око Удбине купају у својој крви.

Враћајући се избјеглице у ослобођени котар Удбине. Цестом од Грачада према Ловинцу, од Ловница према Удбини пролазе колоне старца, жена и дјете, пролазе кола с имовином коју је народ успио да спаси од непријатеља. Коњи, волови и ситно благо изморено се вуче цестом, а дјечница и жене гоне их полако, лудчајући пругањем и пјевушећи. Да, они су данас сретни, непријатељ је поражен, враћају се на своја згаришта. Они неће у својем седу можда ништа наћи од преостале имовине, али сазнаће да су ослобођени, да су њихова села за увијек ослобођена и да више неће морати да бјеже пред подивљалом бандом, напаја лх задовољством и срећом. Дјечница у наручју мајки, или замотана у пољаву у колима, измучена сталном бјеканјом, смијуће се на борбе које путем сусрећу као да им жеде довикнути »Ево, ми се враћамо кући, ми смо вам захвални.«

Ослобађа се Лика, уништава се непријатељ, свете се наши борци непријатељу за све патње које је Лика током овог рата поднијела, за патње које је Лика поднијела приликом овог посљедњег непријатељског упада.

Поражен на Удбини и Крбавском Пољу, уништен у Лапцу, непријатељ настоји да се спаси бијежом из Лике, али јединице 4 Југослаvensке Армије, наше оклопне снаге, гоне их и уништавају.

Чим су наше јединице ушле у Кореницу 21 марта, почео се избјегли народ из Пљешивце враћати у своја села. Цестом која води из Ловница за Кореницу масе избјеглица враћају се на своја згаришта. Од Плоча до Коренице тешко је видјети коју незапаљену бајту, тако да онај који се први пут налази у поплаљеној Лици има утисак да пролази кроз ископине некадашњих старих насеља.

Прије него што је побјегао из Коренице, непријатељ је извршио разна звјерства над невиним народом. У бајтама Пере Орлића, Зекана и Дане Вукадиновића усташе су најприје на грозан начин измрцварили, а затим запаљили 44 особе, старце жене и дјецу, док је Милка Вукадиновић, којој су усташке звијери убиле дјевера Милорада и свекру Анку, успјела да се спаси из горуће куће Пере Орлића, да остане жива као свједок овог грозног догађаја.

Карбонизирани лешеве дјете, жена и старца позивају на освету, на тешку али праведну освету. Борци тенковских јединица, артиљерици, пјешаци, сви они који су дошли или прошли Кореницом, видјели су ове невинне измрцварене жртве, и над њиховим непелом заклињали су се да ће још јаче и немилојрдније ударати по непријатељу.

Заставник Крсто Поповић из Срема, старији водник Душан Матијевић из Кордуна, потпоручник Раде Пелајић из Далмације, борци Влади-

мир Лековић, Црногорац и Хигин Кастелин, Словенац, из другог тенковског батаљона, који су се нарочито истакли у борбама на Удбини и Крбавском Пољу, још жешће ће тући непријатеља, то је њихова заклетва над лешевима поплаћених Кореничана.

Враћа се народ кућама, али све је порушено, све је уништено и кров и храна и благо. Наши храбри борци, народни синови дијеле другарски с народом, који се је повратио на своја згаришта своје оброке, а стара личанка с порцијом у руди прима на казану храну и плаче. Она плаче јер је гањута. Њу је гањута та велика љубав и пажња коју наши борци гаје према свом народу.

Спустила се је ноћ над Кореничком котлином. Ватре, само ватре виде се по читавој котлини, то су се избјеглице враћали у своја села и на згаришту се грију. Свануо је дивни прољетни дан, настављају се борбе, ослобађа се Лика. Отпочеће и радови у пољу, подигнуће се куће и села, али Лика никад неће заборавити све патње што је поднијела у току овог крвавог рата. Богдана, Љубу, Даницу и Миму Фундук са двоје дјете, Босу Дерикраву, Милку Вејиновић, Јелу и Милу Орлић, Мару и Стеву Фундук, и остале запаљене и измучене Кореничане неће Лика никад заборавити, већ ће с правом тражити освету, а сваки онај који би се усудио да стане у одбрану издајника и крвника наших народа усташа, четника и њихових господара доживиће њихову судбину.

»Није човек онај који ће бранити убојце дјете. Није човек онај који ће се смилovati крвнику.«

Војо Јелић

СРПСКО ПЈЕВАЧКО ДРУШТВО „ОБИЛИЋ“ НА ТУРНЕЈИ ПО БАНИЈИ

Српско пјевачко друштво »Обилић« приредило је на Банији неколико успјелих концерата. 24 марта о. г. »Обилић« је извео вокални концерт у Топуском. Просторије »Рестаурације« биле су пуне. Програм је изведен на опште задовољство. Нарочити успјех побрала је пјесма »Бранково коло«.

На 25 марта »Обилић« је приредио концерт у Рујевицу, котар Двор. На овом концерту присуствовала је маса народа, која је са одушевљењем поздравила наступ овог српског пјевачког друштва. Прије концерта одр-

жан је збор на којему су говорили вијећник ЗАВНОХ-а Симо Ерор и тајник Окружног НОО-а Баније Мићан Прибићевић. Збору је присуствовало око 6000 људи.

У Врђиностиу је на свечан начин прослављен 27 март. У вези са овом прославом наступило је Српско пјевачко друштво »Обилић«. Збору је присуствовало око 4000 људи. Програм »Обилића« примљен је са одушевљењем, па је »Обилић« морао да понови неке своје пјесме, а нарочито »Три дјевојке јечам жале«.

Предавање претседника ЗАВНОХ-а Владимира Назора о Петру Прерадовићу

На народном свеучилишту у Шибенику одржано је увече предавање посвећено великом хрватском пјеснику Петру Прерадовићу. Омладинац Мерлак прочитао је реферат о животу и првим почетцима пјесничког стварања. Након тога је претседник ЗАВНОХ-а Владимир Назор говорио о Петру Прерадовићу као Славену.

»Прерадовићева ода Славјанству — казао је друг Владимир Назор — је пророштво које ми данас доживљавамо и преживљајемо. Прерадовић је претказао да ће славенство спасити

свијет тмине, мрака и ропства. Да ми нисмо свједоци тога? Зар Прерадовић није био онај који је слутио да ће се међу Славенима родити један Лељин, Стаљин и Тито. Прерадовић није њихов политички претеча, али је својим дјелима посвједочио велику вјеру у побједу Славенства.«

Предавач је завршио предавање с Прерадовићевим стиховима »Зора пуца биће дана«.

Народно казалиште које је било испуњено до посљедњег мјеста бурно је поздравило претседника ЗАВНОХ-а.

Умро је маршал Борис Шапошников

Након дуге и тешке болести умро је маршал Совјетског Савеза Борис Шапошников, шеф више војне академије и један од првих војсковођа старе руске војске, који је приступио Црвеној армији од њеног првог оснивања. У совјетској војсци Шапошников је заузимао одговорне положаје команданта трупа, шефа Генералштаба Црвене армије и замјеника народног комесара за одбрану. Он је

без престанка радио на усавршавању борбеног кадра Црвене армије, као и на томе да што више подигне капацитет Црвене армије.

За своје необичне заслуге маршал Шапошников три пута је одликован са орденом Лењина, два пута орденом Црвене заставе, два пута орденом Црвене звијезде и орденом Суворова Првог реда.

Генерал Петар Драпшин одликован орденом Партизанске звијезде I реда

На приједлог претседника народне владе и министра народне одбране маршала Југославије Јосипа Броза-Тита, Претседништво АВНОЈ-а одликовало је генералмајора Петра Дра-

пина орденом партизанске звијезде Првог реда.

На овоме високоме признању ми му најсрдљивије честитамо.

Појачајмо у највећој мјери производњу хране

Чињеница је да је наша отаџбина током четири године окупације и ослободилачког рата економски упропаштена. Оно што није непријатељ успио да пољачка и уништи прије, пољачкао је и уништио у своме повлачењу. Становништво многих покрајина након ослобођења нашло се у врло тешком стању, а неке покрајине биле су присиљене на формално гладовање. Најтеже прилике несумњиво су владале, а владају још и данас у Далмацији, која је због своје економске пасивности била и прије рата упућена на увоз живих намирница. Овдје глад није била појединачан случај. Гладовала су читава села, општине, па и читави окрузи. Глад је постала масовна.

Код таквог стања, економски богатији крајеви притекли су у помоћ народу Далмације у разним прилозима у храни и новцу. Али то није могло да подмири све потребе. Наш народ је оправдано очекивао ту помоћ од наших Савезника.

Савезници су истина послали нешто хране, али обзиром да је само Далмација прије рата увозила 1400 вагона хране, та количина не може ни издалека да подмири стварне потребе ни саме Далмације. Југослаvensка државна комисија за преузимање хране од Савезника, предала је Повјереништву прехране ЗАВНОХ-а око 2464 тоне хране од укушне количине коју је преузела. Повјереништво прехране ЗАВНОХ-а додјелило је ову храну углавном Далмацији (око 2.324 тоне), а један дио Лици, Кордуни, Банији и Хрватском Приморју.

Лици, Банији, Кордуни и Хрватском Приморју није могла бити ова храна послана, у првом реду зато, што се ти крајеви налазе још увијек махом под сталном претњом непријатељског упада, што се моментано ту воде борбе и што су сва превозна сретства употребљена у чисто војне сврхе.

Обзиром да је помоћ Савезника дошта малена природно је да се ми морамо сада ослонити на своје власти, домаће изворе, управо, повећати све могућности солидније производње од повећања засијавања површине земљишта, до саме организације тога посла.

К томе да би расподела хране била правилна и правремена, једно од најважнијих питања је уређење камионског и жељезничког саобраћаја.

За руковање расподјелом хране (отпрема у унутрашњост и у складиштење) Повјереништво прехране организовало је Државно окрбно подучење Хрватске (ДОПХ) као свој пословни орган. ДОПХ има на најважнијим прометним чворовима своје прихватне станице преко којих се

роба отпрема на поједине котареве, односно до потрошача.

ДОПХ је свој дио посла овога пута иако је још постојао у фази свог оформљења, обавио доста брзо и добро.

Иако је организација овог посла била везана уз многе потешкоће, иако је ДОПХ био тек у настајању, Савезници су похвалили нашу организацију расподеле хране, имајући у виду препреке са којима су се бориле наше народне власти.

Поред свега овога сама расподела изабацила је на свјетло дана многе недостатке и неправилности. Између осталог треба истакнути недовољно учешће нижих организација ЈНОФ-а, које су често у својој непотпуној обавјештености, а често и недовољног залагања, пропустиле, да храна у њиховим мјестима буде правилно раздијељена. Храну су често добивали они, којима она није била неопходна.

Најбоље је поступљено у округу Биокowo—Неретва. Раздиоба се вршила на састанцима, НОО-и су ствари озбиљно узели у руке, а ЈНОФ је пружила помоћ. И прехранбене комисије су много помогле. Народ је раздиобом задовољан, а највећи успјех постигнут је и у наплати.

С друге стране треба у будуће повести строго рачуна о томе, да се НОО-и очисте од појединих лјенчина, шпекуланата и саботера, којима не лежи на срцу опште добро народа, него се руководе својим личним интересом и личном користи, чиме разумљиво, штете правилном и поштенном одвијању тога важног посла. Не смије се ни под коју цијену дозволити, да неко својим прљавим личним послом омета тако важан опште народни рад, као што је расподела хране онима, који су, напokon, највише дали за ослобођење своје земље.

Треба настојати да народ преко ЈНОФ-е самостално учествује у расподјели хране. Зато је потребно да сви НОО-и као цјелина, све организације ЈНОФ-а, односно сав народ схвате важност овога питања, те да се њиме што више баве, тако би се свака погрешка брзо уочила и на вријеме уклонила.

На крају треба још једном напоменути да је у овоме часу данас најважније питање повећање наше властите производње, јер, како видимо, оно што нам шаљу Савезници сувише је мало да би могли подмирити потребе нашег становништва, које често стварно гладује. Умети властитим снагама на повећању домаће производње хране, да би онима који гладују прекинули муке — то нека нам буде овог тренутка борбена лозинка.

Сјетвена кампања на Банији

На Банији је започела прољетна сјетвена кампања. Из котара Глине упућено је у котар Петрињу на орање 43 плута, а прије неколико дана тамо је отишло још 14 плутова. Они ће тамо орати 10 дана, те је предвиђено, да ће узорати преко 500 дана орања. Са орањима налази се по један члан општинског, односно котарског НОО-а, који руководи радом око орања. У прољетној сјетви до 21. марта 1945. засијано је око 700 јутара

јарим усјевима. Зоб се такођер већ сије, но у ограниченој мјери због помњакња сјемена. Да се тај недостатак поправи приступило се раније орању поља за кукуруз, која ће се на тај начин моћи раније засијати.

У овој сјетви помаже народу и војска. Тако су борци једне наше јединице у селу Градуси орали, возили ђубар и тамошњем становништву које нема возног блага.

Тамо преко Драве и Дунава

Ове зиме се чинило као да се, за нашу земљу, завршавају готово четири годишње ратне патње и страхе. Безбројни гробови, не само наших херојских бораца већ и гробови хиљада и хиљада дјеце, жена и старца разасути по цијелој нашој земљи, чинило се да довршава, закључује свој милијунски низ. Нагледало је као да ће ускоро, намјесто штектана митрафеца, грмљавина топова и брујања тенкова и бомбардера, забрујати трактори, залупати наковњи и чекићи, а фабрички димњаци развити своје заставе дима — знак рада, стварања и подизања земље из рушевина. Чинило се да се ратна авет већ помиче према границама Југославије, и да нашој народно-ослободилачкој војсци претстоји само још један ратни циљ: преијети буктињу рата на непријатељско подручје, на земљу онога који је био узрок свих ратних страхова у нашим крајевима.

Али некада охоли и бахати њемачки фашисти постајао је из године у годину све већи очајник, а 1944 тврдоглаво се «загризао у земљу» и — оградивши се мјинским пољима и бетонским бункерима — упорно држи еремски фронт. У посљедњим тринајестим, прије свога коначног слома убацује све своје расположиве снаге, без сажалења за своје рођене синове — само да продужи за неколико мјесеци живот онима који су скривили ово најжасније крварење и рушење свих културних, моралних и економских добара и предмета. Бјесомучне фашистичке хорде, заклоњене иза четничких оклопа својих тенкова, на свом повлачењу продиру према западу наше земље. Десетковани од наших бораца — очајничком упорношћу — упадају у наша села у којима је већ започео бујати живот попуњен конструктивним радом.

Из ратног метежа, који је запријетио селима и градовима ослободених дијелова Славоније и Хрватске, наше народне цивилне и војне власти одлучиле су да извуку све оно што би могло страдати, недорасло, неспособно за тежбе привременог повлачења у наше старе, храстове и бучкове шуме: дјецу, старце, жене. Тамо сјеверно, преко Драве и Дунава, пружају се богате равнице Војводине, земље ослобођене и удаљене од ратне вреве. Ту неће дјечије очи — као често у ове четири године — гледати како крвник убија њихову браћу и пали њихов дом. Према равницама Војводине упућују се домови мајки са ситном дјецом. Дјечији домови, средњошколски интернати, колоне старца и старица.

У другој половини јануара и првој половини фебруара ове године сивијем прекривене цесте према Вировитици и Барчу, према Будаковцу, према другима прелазима преко Драве, доживјеле су слике повлачења народа из прошлих година. Тек — онда је рат био у најјачем свом замаху, а сада — ово су његови посљедњи трајци. Најбољи је доказ у томе, што су некада њемачке тичурине синале смрт у такове колоне, док сада нигдје ни трага ни гласа непријатељским авионима. Показе ли се који авион, то је или савезнички или наш.

НОВИ ФАШИСТИЧКИ ЗЛОЧИНИ У ПОКУПЉУ

Приликом напада Шваба на устава на територију Покупља на 6 и 7 марта о. т. убијено је више људи и жена. У Хасан Бријежу крај Писаревине фашистички злочинци убили су 70 годишњу старицу Јелу Годубић, а са собом су одвели неколико људи. Били су почели палити и пљачкати, али их је у томе спрјечио једна наша јединица, која је што убила, што ранила 40 бандита. У селу До-

До тридесет хиљада дјеце, жена и старца напушта привремено своје домове и палаци — не у туђину, не у неизвјесност. Народ, Хрвати и Срби из осјечког, бродског, новског и вишеградског округа, из најугроженијих округа, полази својој браћи у Војводину. Братство и љубав међу народима Југославије, та најважнија тековина Народне ослободилачке борбе, — ублажује тежак пут наших евакуирана. Свуда, по цијелој Барањи, Бачкој и Банату дочекује их братство и љубав, доказани не ријечима, већ дјелима, с циљем да се спасе наши млади животи, да им се омогући настава и школовање и у овој школској години.

Тако су наши средњошколски интернати из Пакраца, Дарувара, Пожеге, Гарешнице, Грубишног Поља, Чазме, Подравске Слатине, дјечији домови из Липика и других наших мјеста, и домови мајки, смјештени у хиџијенско уређене домове у околини Суботине, Новог Сада, Сенте и Бечаја. Чланови АФЖ-а УСАОВА нагнети су да овим нашим путницима олакшају боравак далеко од завичаја. Допосе одијела и обућу. Издашна храна има да врати снагу дјечим тијелима. Што више, жене моле топло, мајчински — нека се дјеца не смјештају у домове — већ да се подијеле по кућама, па ако, веле, она која немају родитеља зажеде да остану заувјек овдје, нека их, дајте да нам остану, та наша су. И не питају да ли је дијете Србин или Хrvat. Само имају једно на памети, само једну бригу: да им свима буде лакше, љепше и удобније.

А наша дјеца, ти наши мали партизани, хваћају своју дужност — они су и овдје у првој борбеној линији — у борби рада. Раде у школи (одмах по доласку на одређене у евакуацији прорадили су јаче средње школе у Бајмоку и Пачиру, двије наше основне школе уз дјечије домове, учитељски курсеви у Белом Манастиру и крај Бечкерек, железничарски курсеви у близини Новог Сада), али уједно, с пјесмом у поворкама полазе да оберу напуштени, необран кукуруз, приређују приредбе пјесма и рецитација наше борбене партизанске умјетности, њихови прагници — наставници — отварају Народна свеучилишта, покрећу усмене новине, алфаветске течајеве итд.

Далеко иза бојишта војује се битка, гради се и изграђује нова генерација бораца рада, изникла из тежке, крваве Народне ослободилачке борбе.

У завичају се врши коначни обрачуна са непријатељем и рађа потпуна слобода домовине уз окрвављене пропалке Печуја и Папука разлијежу се ријечи бораца:

»Папук планино, вјетар шуми, бруји, лишће пјева жаловите пјесме, а на врх планине застава се вије, црвена од крви партизанске».

Заставу за коју старија браћа лију крв и дају животе, а млађа, изграђују себе, како би је преузела једног дана из руку бораца у руке радника да је сачувају, да је високо подигну као свети симбол најтежје борбе за највише циљеве: слободу и братство.

Дан изградње у костајничком котару

Народ котара Костајнице диван је примјер за извођење плана на изградњи и обнови земље. На челу са члановима и особљем котарских, општинских и севских НОО-а сав народ котара Костајнице радио је један дан на извршењу тромјесечног плана на изградњи и обнови земље. Тога дана све што је способно, кренуло је на рад. Радило се по гру-

пама и по одређеном плану. Једна група је сјекла дрва, друга их је носила, трећа је радила на кречанама, четврта је копала земљу за пилу, пета је орала итд. Радило се ударнички и уз пјесму.

Провађање «дана изградње» који је уведен 9 марта, наставиће се и даље.

БОРЦИ САРАДНИЦИ

Она је дала свој живот

Подмукло шум, као талас с мора, долази све ближе и ближе... »Банда напала, јавља патрола истурена напријед. »Нека их, чекаћемо их на ноже« — одлучује први батаљон.

Живцом од Изаичића и Баљевца надире банда. Шкрипање сијера изненада најављује њихов долазак — већ су близу. Започиње борба. Друг Пјевац Милан узима на пиштољ чело колоне, и првих пет бандита пада погођено сигурним рафалом из његовог шарца. Банда се не зауставља већ са урликом јури у групама, али како јури тако и пада. Банда све више надире, али борци: Карамарковић, Ороз, Савић и Милаковић, не отступају са свога положаја, већ немиломерно туку непријатељски стрељачки stroj. Ломи се тај stroj, ломи други и трећи. Банда изненађена, баца се у десно и настоји, да нас отијече. Опокотиће нас, морамо их изманеврирати. Крећемо према Чалопеку. »Командир је рањен« — викне један борац. Рањеном командиру прискаче храбра болничарка Љубица Модрић и помоћник пушкар-митраљесца Истранин Дименко Милета. Они без предомисљања ставише своје животе на коцку, изнашајући свог командира кроз кишу не-

пријатељских зрна. Непријатељ наступа према њима али они носе свој драгоцен терет, не пуштају га. »Предајте се!«, викну један бандит са десетак метара удаљености. »Не предајемо се, макар изгубили главу за свога командира«, викну Љубица, заштитивши својим тијелом рањеника. Одважна Љубица, пркосећи смртном рафалу, јуначки пада. Дименко Милета је тешко рањен у ногу. Бана се улијево и, пуцајући потрушкне камењем и живицом, настоји стићи до својих.

Рана страховито крвари. Напреже све своје снаге да стигне до својих. Напокон то му успијева, јер су га његови штитили жестоком ватром. Након жестоке и крваве битке одлазимо у своју базу.

Јуначки подвиг храбре болничарке Љубице Модрић и Дименка Милета дуго ће нам остати као примјер безграничне љубави и другарства. 60 нацдерених у смртном грчу бандитских љешева разбацаних по цести и падинама Чалопека, сликовито говори, како се борио први батаљон друге ударне бригаде.

А. Радивој,

друга бригада 8 уд. дивизије

Нема отступања

Наша чета креће из Рудановца у Кореничко Врело. Непријатељ је на котам пред селом. Притајо се, у намјери, да зајемо у поље, па да нас тамо изненади. Крећемо колоном по један... Одједном, непријатељ отвори на нас паклену ватру, но ми се недово смести. Лијежемо и полако се пребацијемо до првог заклона. Да би нам омогућило пребацивање, наш млади водник Миро Шарунић заузима са својим шар-

цем положај напред поља и туче жестоком ватром по непријатељу. Иако је сва земља око њега изрована метницама, он не отступа, него напротив — омогућава нашим митраљесцима заузимање нових положаја и пребацивање.

У прави час извршио јуриш на непријатеља, забацио га с коте и тјерамо до Хомољца...

Томулић, 3 бат. 3 бригаде

ДОПИСИ ИЗ УНУТРАШЊОСТИ

Ко под другим јаму копа, сам у њу пада

Приликом уласка непријатеља у ланачку долину августа 1943 године, народ упозорен на опасност, која му пријети од непријатеља, повукао се у личке шуме или друге котарева. Прије напада непријатеља склонили су у земунце и шумама или у подземна склоништа близу кућа храну, робу и остале ствари које би могле непријатељу користити. Но наша се шачина израла који су без гријехе савјести ступили под екуте окупатора, ометају рад народне власти у позадини и напјели нашем народу невиђена зла. По директивама које су добивали од својих господара, ти четници су позивали народ да се врати кућама. Многи су наши људи насјели, а касније им се то осветило, јер су дијелом прилично мобилисани, а дијелом одведени у логоре. Многи међутим, и ако су се вратили, нису понјели собом ништа, нити погнали собом стоку, већ су давали стоку на исхрану већином у удбненик котар. Коначно, кад су видјели да им тако у Лици го-

ри под петама, швабе су послали четнике из ланачке долине у Словеначко приморје, да тамо врше насиље над нашом браћом. Швабе су се као и увијек послужили овим изродима као средством и кад су они отишли, швабе су им почеле палити куће, пљачкати из њих оно што су четници били успјачкали од нашег народа, а њихове фамилије као и партизанске почели су одводити у концентрационе логоре у Бихаћ и другдје.

Жена једнога четника побјегла је из колоне заробљеника, која је спровођена у Бихаћ. Она прича: »Кад су швабе дошле мојој кући и почели пљачкати ја сам им рекла да ми је муж четник, но ништа ми није могло, већ сам морала да са дјецом, без ичега, кренем за Бихаћ, али сам на путу побјегла».

Ето ово је најбоља слика четничке издаје и швабске вјерности, на коју се може примјенити пословица: »Ко под другим јаму копа, сам у њу пада».

М. Ђ.

Личне вијести

Траже се обавјештења за сљедеће другове: Раде Кутлача Душанов отишао у партизане 1941 године. Задњи пут чули за њега у невој офанзивни и то, да је био у другој савезничкој пролетерској бригади.

Штрбац Гојко, Тодоров отишао у партизане по путу Италије. Од тада никаквих вијести од њега. Преко других чули да је у трећој бригади прве пролетерске дивизије првога корпуса.

Цветковић Гојко покојног Николе отишао у партизане 1942 године и од тада никаквих вијести од њега. Моле се сви другови, који нешто

знају о наведенима, који су из котара Костајнице, да јаве на адресу: Котарски одбор ЈНОФ Костајнице, а одбор ће обавјештити интересанте.

Чуровић Бури и Марија, Глина. Ваша кћерка и зет живи и здрави у Обреновцу — Раде.

Маринчић Стојан — Пјешчаница, општина Врљиниште. Твога брата Буру убили четници. — Раде.

Церанић Јелена из Кућанаца, котар Доњи Михољца, налазила се у војној болници. Молим свакога ко нешто зна о њој, да јави Стевану Церанићу код Загорке Стојановић, Београд, Милоша Великог бр. 1.

ШИРОМ СВИЈЕТА

— Аргентина је објавила рат Њемачкој и Јапану. Према саопштењу дописника из Буенос Аиреса сазнаје се да је разлог за објаву рата тај, што се Њемачка може сваког часа срушити.

— Умро је енглески државник Лојд Џорџ у 82. години живота. Он је био на челу британске владе за вријеме прошлог свјетског рата. До недавна је био један од најважнијих и најистакнутијих личности у јавном животу Велике Британије.

— Недавно је у Москви одржана свечана конференција најбољих руководиоца колхозних радних група. Колхозна радна група под руководством Тамаре Хрутове постигла је прошле године велику љетину кромпира и то 830 метричких центи на хектару земљишта, док је Ана Љускина у Сибирју добила преко 1.000 метричких центи по хектару. У Москви су се састале ове двије вриједне совјетске трудбенице. На разстанку оне су одлучиле да се нагнечу, а Тамара Хрутова дала је ријеч трудбеници Али Љускиној да ће у години 1945-ој успјети да добије најмање 1000 метричких центи кромпира на хектару земљишта. Неуморним радом трудбеници Совјетског Савеза постижу сјајне резултате у производњи, помажући на тај начин војсци на фронту и убрзавајући слом фашистичке Њемачке.

— У румунском друштву за јачање веза са СССР (Радиус) одржано је 23. марта примање у почаст совјетских умјетника. Међу присутнима били су чланови савезничке контролне комисије, министар претседник др. Гроза, министар Констатинеску, Петраскану, и други, претседник «Радиуса» Пархон као и румунски писци, умјетнички и научни радници и др. Примање је протекло у врло пријатељској атмосфери.

— Бугарски народ је на процесу против функционера полиције, који су оптужени због прохитлеровске акције у Бугарској, осудио на смрт 17 полицајаца, међу којима управника полиције Антонова Доверова; 50 оптуженика је осуђено на разне казне од којих 22 на вјечиту робију.

— Привремена Мађарска влада издаје је налог да се уништи читав фашистичка литература, као што су књиге, новине, приручници итд. без обзира на језик на којему је тискана. Кршење овог налога строго ће се кажњавати.

— У граду Сегеду основано је мађарско - југославенско друштво. Циљ друштва је да продужи пријатељске везе између двије сусједне нације. На овој скупштини присуствовали су претставници југославенске војске.

— За вријеме окупације Пољске хитлеровски окупатори су несмјерно искористио пољске интелектуалце. Од 57 чланова пољске академије знаности 11-их је бачено у концентрационе логоре, гдје су мучени до смрти.

— У западним окрузима републике Пољске успјешно напредује аграрна реформа. У провинцији Краков раздијелено је 120 великих имања. Сиромашни сељаци без земље добили су око 120.000 хектара земље. У провинцији Лоц раздијелено је 77 великих посјела са укупним подручјем од око 12.000 хектара. Укупно је у подручјима Краков, Лоц, Бјелисток, Килце, раздијелено 217 великих посјела са целокупним подручјима од око 35.000 хектара. У Катувичама и Коскову отворени су трговачки институти. Над имањима, која су за вријеме окупације припала Њијемцима, организоване су пољопривредне школе.